

АНАТОЛІЙ ТКАЧУК, ОЛЕКСАНДР СЕРГІЄНКО,
ОЛЕКСАНДР ЛАЙКО, НІНА НАТАЛЕНКО

Методичні рекомендації

**ЯК РОЗПОЧАТИ ДРУЖБУ
МІЖ МІСТОМ ТА СЕЛОМ?**

Про співробітництво міських
та сільських територіальних громад

Київ-2019

УДК 352.072.2/.3(477-21:477.22)(072)
Я44

U-LEAD
З ЄВРОПОЮ

**Інститут
Громадянського
Суспільства**

Ця публікація була підготовлена за підтримки Європейського Союзу та його держав-членів Данії, Естонії, Німеччини, Польщі та Швеції. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю її авторів та не може жодним чином сприйматися як такий, що відображає погляди Програми «U-LEAD з Європою», уряду України, Європейського Союзу та його держав-членів Данії, Естонії, Німеччини, Польщі та Швеції.

Уміщені у виданні інформація та матеріали є вільними для копіювання, перевидання й розповсюдження по всій території України всіма способами, якщо вони здійснюються безплатно для кінцевого споживача та якщо при такому копіюванні, перевиданні й поширенні є обов'язкове посилання на авторів і суб'єкта майнового права на цю інформацію та розробки.

Я44 Ткачук А.Ф.

Як розпочати дружбу між містом та селом? Про співробітництво міських та сільських територіальних громад: методичні рекомендації / [А. Ткачук, О. Сергієнко, О. Лайко, Н. Наталенко] – К.: – 2019. – 43 с.

ISBN 978-966-97807-0-6

Метою цих методичних рекомендацій є звернути увагу керівників міських та сільських територіальних громад на нові можливості для розвитку їхніх громад, які стали доступними в Україні завдяки децентралізації та започаткуванню інституту партнерства.

Наше видання для широкого кола читачів: голів територіальних громад, депутатів місцевих рад, працівників виконавчих органів територіальних громад, активістів та просто небайдужих громадян.

УДК 352.072.2/.3(477-21:477.22)(072)

ISBN 978-966-97807-0-6 © Інститут громадянського суспільства, 2019

ЗМІСТ

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ	4
РОЗДІЛ 1. ЩО ТАКЕ ПАРТНЕРСТВО ГРОМАД І ДЛЯ ЧОГО ВОНО ПОТРІБНЕ?	6
РОЗДІЛ 2. МОЖЛИВОСТІ, ЯКІ ВІДКРИВАЮТЬСЯ У ПАРТНЕРСТВІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	10
РОЗДІЛ 3. ЯКІ ФОРМИ ПАРТНЕРСТВА МОЖУТЬ БУТИ?	
Асоціації	14
Співробітництво територіальних громад за Законом України «Про співробітництво територіальних громад»	15
Підтримка співробітництва	16
РОЗДІЛ 4. ЯК ВИЗНАЧИТИ ПОТРЕБУ У ПАРТНЕРСТВІ ТА НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА?	19
РОЗДІЛ 5. ЯК ЗАПОЧАТКУВАТИ ПАРТНЕРСТВО?	22
РОЗДІЛ 6. РОЛЬ МІСЬКОГО І СІЛЬСЬКИХ ГОЛІВ ТА ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД У ЗАПОЧАТКУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА	26
РОЗДІЛ 7. ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ, ЩОБ ПІДГОТУВАТИ ПРОЕКТИ ПАРТНЕРСТВА?	29
Державний фонд регіонального розвитку	30
Програми регіонального розвитку	32
Український культурний фонд	33
РОЗДІЛ 8. ВІДКРИТІСТЬ ТА ДОВІРА – КЛЮЧ ДО УСПІХУ ...	35
РОЗДІЛ 9. ЗАЛУЧЕННЯ ЖИТЕЛІВ МІСТА ТА СІЛ ДО ПАРТНЕРСТВА	38
ЗАМІСТЬ ПІДСУМКУ	40
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Корисні ресурси	42
Додаток 2. Проект Меморандуму про партнерство територіальних громад	44

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

У сучасному світі є дві виразні тенденції розвитку – конкуренція та партнерство. Конкуренція більш-менш зрозуміле поняття: всі з усіма змагаються за ресурси, ринки, людей, тощо. І, аби отримати перевагу, випередити своїх явних та майбутніх конкурентів, слід бути більш мобільним, більш рішучим, більш інноваційним.

На рівні громад/муниципалітетів також є така конкуренція. Місту для розвитку потрібні підприємці, і – бажано, щоб їх справа була системного характеру – автозавод, дослідницький центр, могутній університет... Але таких суб'єктів потребують і інші міста. Донедавна перевагу у такій конкурентній боротьбі мали найбільші міста світу, яких ще часто називають глобальними. Це – Лондон, Токіо, Делі, Шанхай. Адже саме у них є ключовий для підприємств ресурс – люди. І самі вони є величезними ринками споживання.

В останні роки ситуація стала дещо змінюватись. Особливо – в Європі. Новітні технології, тотальне оцифрування економічного та суспільного життя поряд із різким зростанням вартості землі у великих містах, призвели до появи нового тренду розвитку – це партнерство. Тепер конкуренція замінюється співробітництвом, яке призводить до взаємопосилення партнерів. Саме партнерство середніх міст із навколишніми сільськими територіями дало їм змогу конкурувати з глобальними містами. Якість життя людини на території, де є таке партнерство, стає конкурентною якості життя у глобальних містах, і це змінює міграційні та економічні потоки.

Для України цей тренд зараз може виглядати дещо дивним, хоча насправді і в нас кращу динаміку розвитку показують Київ, який поступово стає українським глобальним містом, і середні міста.

Тому наше завдання вчасно зреагувати на новий для світу тренд, зробивши його реальністю українських міст та сусідніх до них сільських територій. З огляду на надзвичайно складну демографічну ситуацію для України проблема переорієнтації міграційних та економічних потоків є ще більш актуальною ніж у Європі.

Метою цих методичних рекомендацій є звернути увагу керівників міських та сільських територіальних громад на нові можливості для розвитку їхніх громад, які стали доступними в Україні завдяки децентралізації та започаткуванню інституту партнерства.

Хоч партнерства і подається як новітня для України категорія співробітництва, насправді культура співробітництва сусідніх територій має

досить глибокі корені на нашій землі. Ще в середньовіччі українські міста та прилеглі до них сільські території були одним економічним організмом. Згодом ми пережили ряд історичних подій, які призвели до суттєвого розриву між економічною та соціально-культурною спроможністю міських та сільських громад. Але недовіра сільських мешканців до міщан, зверхність останніх до селян — все це має залишитись у минулому. Нові часи потребують нових рішень.

Наше видання для широкого кола читачів: голів територіальних громад, депутатів місцевих рад, працівників виконавчих органів територіальних громад, активістів та просто небайдужих громадян.

РОЗДІЛ 1.

ЩО ТАКЕ ПАРТНЕРСТВО ГРОМАД І ДЛЯ ЧОГО ВОНО ПОТРІБНЕ?

Тут і далі ми будемо говорити про *партнерство громад* як стійку та тривалу форму співпраці територіальних громад, викликану об'єктивними передумовами, яка може мати різні формальні та неформальні підходи.

Оскільки українське законодавство не оперує поняттям «партнерство громад», ми часто тут використовуємо усталений неологізм «співробітництво територіальних громад», який є в українському законодавстві. Проте, варто зауважити, що в нашому розумінні «партнерство» є більш широким поняттям, і включає в себе більший перелік можливих способів співробітництва ніж ті, що визначені сьогодні у Законі «Про співробітництво територіальних громад».

Співробітництво взагалі — це спільна з ким-небудь діяльність, спільна праця для досягнення мети.

Термін «співробітництво територіальних громад» має свої характерні особливості, які визначені Законом України «Про співробітництво територіальних громад».

По-перше, воно здійснюється на договірних засадах у визначених законом формах.

По-друге, встановлена мета такого співробітництва — забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню.

По-третє, воно здійснюється на основі спільних інтересів і цілей та ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень.

СПІВРОБІТНИЦТВО МУНІЦИПАЛІТЕТІВ У ЄВРОПІ – ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Вважається, що співпраця між муніципалітетами в Європі майже така ж стара як і самі муніципалітети. До прикладу, у Франції перші ради, ство-

рені для управління комунальними послугами, датуються кінцем XIX століття. У Нідерландах у 1851 році муніципальний закон вже містив положення про співпрацю між муніципалітетами та прилеглими територіями.

У 1985 році Європейська хартія місцевого самоврядування визначила ключові засади, принципи і правила процесу управління муніципальними утвореннями, вона також містила норми, які дозволяли місцевим громадам співпрацювати в межах національного законодавства. У XXI столітті в Європі органи місцевого самоврядування співпрацюють один з одним у зростаючому масштабі, особливо – в епоху європейської інтеграції. Те саме має місце у неєвропейських країнах – США, Канаді, Індії.

Для досягнення цілей цієї роботи ми звернемо більше уваги на співробітництво міських та сільських муніципалітетів/громад, адже більшість міст оточені сільськими територіями.

Співробітництво міських та сільських громад є одним з ключових напрямів загальної європейської політики регіонального розвитку, й зафіксовано актом Європейського Парламенту 2010 року під назвою «RURBAN» (Партнерство для сталого розвитку міст та сільських районів). Власне термін «gurban» є неологізмом, який виник внаслідок поєднання двох англійських слів: rural (сільський) та urban (міський).

Сутність ідеї рурбанізації полягає в організації співробітництва між міськими та сільськими територіями на засадах взаємовигідної кооперації, розподілу повноважень, використання наявних переваг з метою наближення сільських територій до джерел концентрації інновацій, соціального та фінансового капіталу, інвестицій, до об'єктів соціальної, транспортної інфраструктури, притаманних міським поселенням, разом із більш активним залученням ресурсів, якими багаті сільські території, до процесів суспільного виробництва.

Концепція рурбанізаційного типу розвитку територій виражається або просто в урбаністичному вигляді сільських поселень, або у вигляді організації співробітництва міських і сільських територій.

На малюнках нижче показано офісний комплекс «Business Garden Латвія» та житловий будинок «Марупе Urban Village» в Марупському краї поблизу міста Рига, Латвія (ліворуч)¹ та Adora Urban Village в Ілфові поблизу Бухаресту, Румунія (праворуч)².

¹ «Business Garden Латвія» <http://www.revensa.bsproject.lt/ru/proekty/product/27/business-garden-latvija/>

² Adora Urban Village <http://adoraurbanvillage.ro/>

Далі – створення міні-ферми органічного землеробства у Великому Парижі³.

Малюнок 1.1. Поєднання міських та сільських ареалів в Європі.

Перші подібні приклади співробітництва міських та сільських територіальних громад з'являються і в Україні.

³ *La ferme urbaine de Colombes forcée de prendre son envol* <https://www.enlargeyourparis.fr/societe/ferme-urbaine-colombes-envol>

Зокрема одним з прикладів нового для України та перспективного проекту співробітництва, який фінансується з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), є спорудження, так званого, центру безпеки, що поєднує в собі служби екстреної медичної допомоги, поліції, служби з надзвичайних ситуацій, рятувального загону та системи відеонагляду з диспетчерською службою. Такий центр безпеки створили спільно два містечка Сумської області – Краснопілля та Недригайлів.

Малюнок 1.2. Приклади проектів співробітництва територіальних громад в Україні.

РОЗДІЛ 2.

МОЖЛИВОСТІ, ЯКІ ВІДКРИВАЮТЬСЯ У ПАРТНЕРСТВІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Поєднання зусиль для вирішення спільних проблем – від утилізації сміття до розвитку шкільництва.

Можливість для співробітництва територіальних громад закладена в законодавстві України в перші роки становлення української держави. Конституція України (КУ) визначає:

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проєктів, або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби (ч. 2 ст. 142 КУ).

Європейська хартія місцевого самоврядування (ЄХМС), яка є частиною українського законодавства, також містить норми, що дозволяють місцевим громадам співпрацювати в межах національного законодавства:

Місцеві влади мають право, здійснюючи свої повноваження, співробітничати та, в межах закону, створювати консорціуми з іншими місцевими владами для виконання завдань, що становлять спільний інтерес (ч. 1 ст. 10 ЄХМС).

Певні можливості для співпраці органів місцевого самоврядування надавав також Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Так стаття 26 «Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад» встановлювала такі повноваження місцевих рад (по пунктам статті 26):

«...31) прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності

відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;

32) створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проєктів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);

33) вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями».

Однак, лише ухвалення 2014 року Закону України «Про співробітництво територіальних громад», який регламентує процедури спільної діяльності органів місцевого самоврядування в інтересах своїх громад, дозволило розвинути положення ст. 142 Конституції України про співробітництво територіальних громад, та в повній мірі започаткувати таке співробітництво.

Закон визначає принципи, на яких ґрунтується співробітництво. А це – законність, добровільність, взаємна вигода, прозорість та відкритість, рівноправність учасників, взаємна відповідальність суб'єктів співробітництва за його результати. Також Закон визначає порядок започаткування співробітництва, укладення договорів, фінансування співробітництва та відповідальність сторін.

На сьогодні в Україні співробітництво міських громад з навколишніми сільськими та селищними громадами не стало ще звичним явищем, хоча має величезний потенціал для розвитку.

У Реєстрі договорів про співробітництво територіальних громад станом на 6.09.2018 зареєстровані 223 такі договори.

ЯКІ МОЖЛИВОСТІ ВІДКРИВАЄ ТАКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО?

Загальна відповідь дуже проста – те, на що у сільській громаді не вистачає ресурсів зробити самостійно, можна зробити спільно з міською. А яких ресурсів може не вистачати міській громаді? Перш за все – людських та просторових.

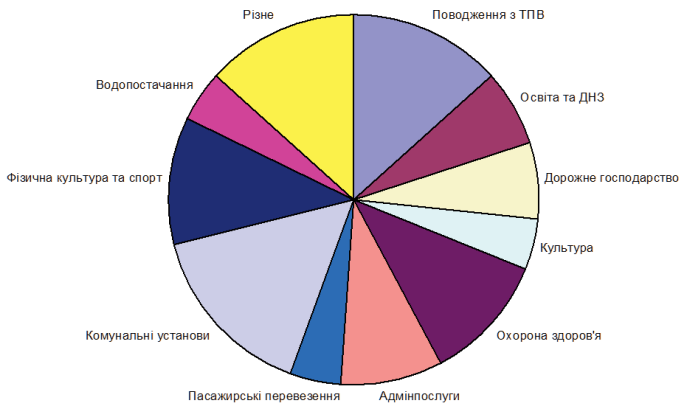
Як співробітництво міських та сільських громад реалізується на практиці в Україні вже можна побачити на прикладах. В Реєстрі договорів про співробітництво територіальних громад є чимало проєктів щодо поводження з твердими побутовими відходами (ТВП), й проблема їх реалізації не лише в тому, що вони дороговартісні, а в тому, що на майбутнє їх треба

забезпечити відповідною кількістю споживачів, а для цього треба залучити навколишні сільські громади до проекту.

Так само й інші міські проекти щодо надання адміністративних послуг, організації пасажирських перевезень, надання медичних, освітніх, соціальних та інших послуг стають економічно рентабельними лише при залученні відповідної кількості клієнтів.

Загальну ситуацію щодо сфер співпраці відображає наступна діаграма.

Сфери співробітництва територіальних громад

Малюнок 2.1. Розподіл договорів співробітництва територіальних громад (2018 рік).

Слід зауважити, що поза увагою місцевих громад залишилися такі перспективні сфери співробітництва як створення спільних інспекцій архітектурно-будівельного контролю, а також створення спільних відділів землекористування та землевідведення.

Створення органів містобудування та архітектурно-будівельного контролю є дуже важливим інституційним елементом розвитку міських та приміських територій. Проте, досить високі вимоги щодо таких органів, по суті, унеможливають їх створення у сільських громадах. Тому створення спільних органів для міської та навколишніх сільських територіальних громад є дуже хорошим варіантом вирішення проблеми.

На жаль, співробітництво в сфері поводження з ТПВ зводиться до будівництва полігонів і придбання техніки та контейнерів. І є лише один

спільний проект націлений на створення повного циклу збирання, сортування, переробки та захоронення сміття, про що йтиметься далі.

Немає жодного проекту співробітництва в галузі професійно-технічної освіти, або організації будинків-інтернатів для людей похилого віку. Немає й намірів створення бізнес-інкубаторів чи інших сучасних центрів розвитку підприємницької активності.

Тому, на наш погляд, партнерства міських та сільських громад в першу чергу слід розглядати, як можливості створення умов для розвитку, а не тільки для утворення чергових комунальних підприємств, які потребуватимуть дотацій з місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ 3.

ЯКІ ФОРМИ ПАРТНЕРСТВА МОЖУТЬ БУТИ?

Від неформального спілкування до договорів співробітництва в рамках Закону України «Про співробітництво територіальних громад», від укладання угод про співробітництво до створення асоціації органів місцевого самоврядування (ОМС) з місцевим статусом.

Спілкуючись з мерами міст та головами сільських громад у Польщі, Німеччині, чи Данії, ми побачили цікаву картину – понад 50% різних спільних заходів та рішень проблем, що виникають між сусідніми громадами, розв'язуються під час неформального спілкування між керівниками цих громад. Вони постійно спілкуються, беруть участь у різних заходах, які проводяться в сусідніх громадах. Все дуже просто і дуже ефективно!

Подумайте, а чи знайомі ви з головами сусідніх до вашої територіальних громад, погляньте у свій телефон, чи є там їх контакти? Зробіть такий собі підкажчик: назви громад-сусідів, їх адміністративних центрів, прізвища та контакти їх керівників, пам'ятні дати для цих громад (день громади, храмове свято, тощо).

Це дасть змогу вам більш конструктивно контактувати із сусідами. Відвідування сусідів у день їхнього свята, символічний подарунок та добре слово будуть незайвими для встановлення партнерства.

Контакти між депутатами сусідніх громад також не завадять. Спортивні змагання між депутатським корпусом, спільна висадка дерев у лісі, чи на пагорбах на межі громад покращують взаєморозуміння, яке буде дуже необхідним, коли ви почнете формальне оформлення партнерства.

АСОЦІАЦІЇ

Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» визначає, що асоціації органів місцевого самоврядування (ОМС) та їх добровільні об'єднання – це добровільні неприбуткові об'єднання, ство-

---

рені органами місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку. Асоціація ОМС з місцевим статусом може бути утворена не менше ніж трьома органами місцевого самоврядування. Відповідно до Конституції України, ОМС є сільські, селищні та міські ради та їх виконавчі органи.

Стаття 15 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» також встановлює для органів місцевого самоврядування можливість об'єднуватися в асоціації, однак таким та іншим добровільним об'єднанням ОМС не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування (п. 3 ст. 15 зазначеного закону). Таким чином, асоціації створюються переважно для консультацій, програмних заяв, чи координації дій.

Створення асоціації територіальних громад-сусідів – міської та сільських – може бути першим кроком налагодження співробітництва, якщо ви не готові до більш тісної співпраці. По суті, така асоціація може бути прообразом координаційної ради досить великої території, на якій розміщені міська та сільські громади, і яка може розглядати питання спільного планування території, координації зусиль для забезпечення транспортно-го сполучення.

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»

Це ключовий закон для започаткування партнерства, тому його варто прочитати уважно й знайти форми співробітництва найбільш для вас прийнятні.

Закон регламентує умови та організаційні форми співробітництва територіальних громад у визначених ними сферах.

Закон визначає принципи, на яких ґрунтується співробітництво: законність, добровільність, взаємна вигода, прозорість та відкритість, рівноправність учасників, взаємна відповідальність суб'єктів співробітництва за його результати.

Закон визначає такі форми співробітництва:

1) *делегування* одному із суб'єктів співробітництва виконання певних завдань з передачею йому відповідних ресурсів;

2) *реалізація спільних проектів* суб'єктами співробітництва з акумулюванням відповідних ресурсів;

3) *спільне фінансування* (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності;

4) *утворення спільних комунальних підприємств*, установ та організацій суб'єктами співробітництва;

5) *утворення спільного органу управління* суб'єктами співробітництва для спільного виконання визначених законом повноважень.

Ці форми, прописані в законі, відкривають широкі можливості для співробітництва територіальних громад – те, що важко, чи неможливо зробити одній громаді, можуть зробити, об'єднавши свої ресурси, декілька громад. Окрім цього держава зможе надати таким ОМС фінансову підтримку для їх спільних проектів, оформлених в установленому законом порядку!

Більш детально про форми співробітництва, документи та порядок підготовки та укладення договорів про співробітництво можна прочитати на сайті Інституту громадянського суспільства за адресою:

<https://www.csi.org.ua/news/4655/>

ПІДТРИМКА СПІВРОБІТНИЦТВА

Співробітництво територіальних громад є вагомим інструментом місцевого розвитку, в якому зацікавлені, в першу чергу, самі територіальні громади. Розвиток територіальних громад є запорукою розвитку усєї держави, тому держава встановила свої додаткові стимули для такого співробітництва.

Зокрема державна підтримка співробітництва територіальних громад здійснюється через Державний фонд регіонального розвитку (далі – ДФРР). Стаття 24-1 Бюджетного кодексу України (далі – БКУ) визначає:

«2. Кошти державного фонду регіонального розвитку спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (у тому числі *проектів співробітництва* та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків, спортивної інфраструктури, і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів» (курсив – наш).

Однак, держава визначила, що для того, щоб отримати фінансову підтримку з ДФРР, ОМС мають зробити і власний внесок – частина 6 пункту 3 статті 24-1 БКУ встановлює обов’язкову участь місцевих бюджетів у проєктах, що фінансуються за рахунок коштів ДФРР:

«Програми і проєкти, що реалізуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, підлягають співфінансуванню з місцевих бюджетів на рівні 10 відсотків».

Порядок отримання коштів на виконання проєктів співробітництва з ДФРР визначається ст. 24 БКУ та такими нормативними актами (Постанова КМУ від 18 березня 2015 р. № 196):

1. «Порядок підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку».

2. «Порядок використання коштів державного фонду регіонального розвитку».

Ці Порядки стосуються, в тому числі, й вимог до проєктів співробітництва територіальних громад. Перша – «Проєкти співробітництва територіальних громад повинні відповідати вимогам Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (ч. 6 пункту 4 «Порядку підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку»).

Друга вимога полягає в тому, що ці проєкти мають відповідати цілям та завданням, встановленим Державною стратегією регіонального розвитку та відповідною регіональною стратегією розвитку, а саме:

«Бюджетні кошти спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку (у тому числі **проєктів співробітництва** та добровільного об’єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустриальних та інноваційних парків, спортивної інфраструктури, і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних регіональних стратегіях розвитку» (ця вимога визначена в пунктах 6 обох зазначених «Порядків», курсив – наш).

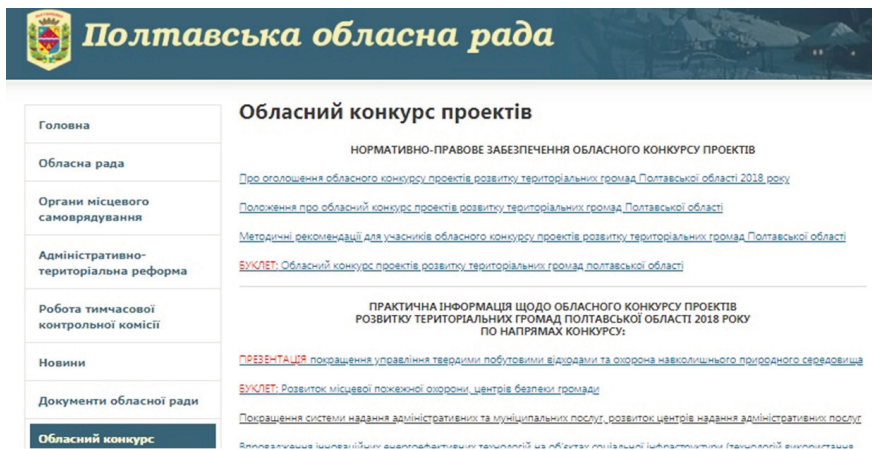
Таким чином, якщо проєкти співробітництва відповідають державній регіональній політиці, яка зафіксована у Державній стратегії регіонального розвитку, та відповідають обласній стратегії розвитку, то ОМС отримують 90% фінансування на реалізацію такого проєкту.

Можливість підтримки проєктів співробітництва територіальних громад за кошти регіональних бюджетів.

У деякій області України запроваджено свої обласні конкурси підтримки проектів органів місцевого самоврядування, на реалізацію яких виділяють досить серйозні кошти.

До прикладу, цільові програми, які запроваджують такі конкурси, мають Полтавська, Львівська⁴, Харківська⁵, Херсонська⁶, Рівненська⁷, Вінницька⁸ області.

Полтавська обласна рада має окремий розділ⁹ на офіційному сайті, де можна знайти всю інформацію про конкурс

Малюнок 3.1. Інформація про конкурс проектів на сайті Полтавської обласної ради.

Отже, розпочинаючи роботу із формування партнерства, ви паралельно можете відразу шукати можливості для додаткового фінансування проектів у рамках такого партнерства за рахунок не тільки власних та державних коштів, а й за рахунок коштів обласного бюджету відповідно до правил, встановлених обласною радою.

⁴ http://www.oblrada.lviv.ua/document.php?doc_id%2F1316

⁵ <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/contests-grants/together-to-the-future/regulations-of-together-to-the-future>

⁶ <http://khor.gov.ua/oblasnyj-konkurs-proektiv-rozvytku/>

⁷ http://oblrada.rv.ua/documents/provisions.php?SECTION_ID=25&ELEMENT_ID=1796

⁸ <https://vinrada.gov.ua/ogoloshennya-54.htm>

⁹ <http://www.oblrada.pl.ua/index.php/oblasnij-konkurs-proektiv>

РОЗДІЛ 4.

ЯК ВИЗНАЧИТИ ПОТРЕБУ У ПАРТНЕРСТВІ ТА НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА?

Як оцінити свої можливості та можливості потенційного партнерства через вивчення ситуації у сферах, що турбують місцеве населення: можливості територіального розвитку, розміщення виробництва, покращення якості освіти, тощо.

Зазвичай місцеві депутати добре знають проблеми місцевого населення в своєму селі чи селищі. Це можуть бути проблеми шкільної освіти, утилізації сміття, надання адміністративних послуг, тощо.

Ремарка

Часто у приміських територіях має місце така ситуація: в приміському селі побудовано досить багато нових індивідуальних чи навіть багатопверхових будинків, де проживає багато людей, які незареєстровані в цьому селі, вони зареєстровані у сусідньому місті, там працюють і щодня їздять з села у місто, і навпаки. Це, в основному, молоді сім'ї, які мають дітей, а сільська школа не може їх прийняти, оскільки є малою і не надто успішною. Вирішення цієї проблеми самотужки сільською чи міською радою неможливе. Якщо село входить до складу об'єднаної територіальної громади, то вирішення цього питання можливе напряму – через договір про співробітництво між ОТГ та міською громадою, якщо ж село – це необ'єднана громада, то тут постає ще один суб'єкт впливу – район особі райради та РДА, що ще більше ускладнює ситуацію.

У містах, особливо у великих, таких проблем може бути набагато більше, й постає питання вибору найбільш актуальних та злободенних. Якщо в місцевій громаді розроблено стратегію розвитку чи хоча б стратегічний план розвитку, то там мають бути визначені й зафіксовані проблеми, що стоять перед місцевими громадами.

Перший крок – визначення актуальних та злободенних проблем, які стоять перед громадою. Для міста та сусідніх громад такі проблеми можуть бути різними й не перетинатися, однак, це зовсім не означає, що сусіди не допомагатимуть в їх розв'язанні.

Порада:

Визначте найнагальніші проблеми, вирішення яких самостійно вашою громадою є ускладненим. Для цього можна скористатись найпростішою методикою – ідентифікація проблеми на основі фокус-груп. Такими фокус-групами можуть бути працівники виконкому, депутати місцевої ради, працівники бюджетних установ, учасники батьківських комітетів, місцеві підприємці. У кожній групі учасник записує на аркуші паперу три найбільш вагомні, на його думку, проблеми, далі відбувається рейтингування та обговорення. На основі такої роботи ви точно можете отримати перелік проблем, які є першочерговими для вирішення.

Крок другий – пошук шляхів вирішення проблеми та оцінка власних ресурсів та можливостей громади. Ідентифікувавши проблеми, спробуйте оцінити ресурси, які потрібні для їх вирішення. Якщо останніх виявиться недостатньо, слід подумати, де можна залучити додаткові ресурси, і чи не є ваші проблеми подібні до проблем ваших сусідів, і чи не можна об'єднати тут ресурси сусідніх громад? Якщо це можливо, то постає наступне питання – які вигоди, переваги та можливості отримують сусідні громади в результаті вирішення цієї проблеми? Якщо важко знайти відповідь на це питання, слід зробити наступний крок.

Крок третій – звернутися до сусідньої громади, місцевих депутатів та голів громад, щоб з'ясувати, які проблеми мають вони? Розуміння проблем ваших сусідів – дуже важливий крок для вирішення й ваших проблем. Якщо проблеми виявляться однаковими чи близькими, слід подумати, чи не можна їх вирішити об'єднавши зусилля? За позитивної відповіді на це питання, подальші дії матимуть вже технічний характер, до прикладу, підготовка проекту, винесення його на громадське обговорення, ухвалення рішень місцевих рад про співробітництво, укладання договору, пошук фінансування, тощо.

Четвертий, останній, крок – укладання договору про співробітництво (про це детально – в наступному розділі) та початок роботи з його реалізації.

Якщо проблеми у громад різні, все одно слід пошукати можливості їх розв'язання через взаємовигідні проекти, які можуть бути прямо непов'язані між собою.

До прикладу, сільська громада може надати свої землі для будівництва об'єкту, який потрібен місту, натомість місто вкладе кошти в розвиток інженерної та соціальної інфраструктури села.

Прикладів такої співпраці в Україні чимало. Тут питання може бути лише в коректному оформленні договору про співпрацю з метою отримання додаткового державного фінансування з ДФРР, або іншої державної чи грантової програми. Такі проекти лише мають вписуватися в Державну та регіональну стратегії розвитку, відповідати визначеним в них цілям та заходам, на чому наголошувалося вище.

Таким чином вирішення різних проблем сусідніх міських та сільських громад можна спробувати об'єднати в єдиний проект, та спільно здійснити його реалізацію. Тут термін «проект» використовується з загальному розумінні, натомість Закон України «Про співробітництво територіальних громад» передбачає різні форми співробітництва, а не лише реалізацію спільних проектів. Це – делегування одному із суб'єктів співробітництва виконання певних завдань з передачею йому відповідних ресурсів, утворення, або спільне фінансування підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, а також – утворення спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень.

РОЗДІЛ 5.

ЯК ЗАПОЧАТКУВАТИ ПАРТНЕРСТВО?

Алгоритм дій – від ініціювання неформального спілкування до укладення договору чи прийняття спільного рішення щодо подальших кроків з дотриманням процедур участі громадськості, залучення до процесу різних суб'єктів.

Передусім зазначимо, що усвідомити, що у громади є проблема, яку неможливо вирішити самотужки, це – дуже важливий крок на шляху її розв'язання. Головним на цьому етапі має бути чітка і зрозуміла «поста-новка питання», тобто **артикуляція (формулювання) проблеми**.

Зробити це можна в різний спосіб – через виступ голови громади (тут і далі – сільський, селищний, міський голова) у ЗМІ, на сесії місцевої ради чи на засіданні постійної комісії ради, з подальшим ухваленням відповідного рішення. Можна провести круглий стіл із запрошенням місцевих депутатів, експертів, представників громадськості та бізнесу. Можна провести збори громадськості чи схід села. В усіх випадках ці події мають висвітлюватися місцевими ЗМІ для того, щоб проблема набула суспільного резонансу, але головне – слід чітко заявити: **проблему можна розв'язати, якщо до цього долучити сусідні сільські або міські громади**. Це має бути головним меседжем (повідомленням) такої події.

Ремарка

Часто люди в сільських територіях побоюються, що місто «забере їхню землю». І це при тому, що досить часто навколо сіл є сотні земельних ділянок, розданих «під городи», які не використовуються, десятки гектарів земель колишніх колгоспних дворів з руїнами ферм заростають бур'яном. Тому будь-яка ініціатива співробітництва з міською громадою може обростати різними плітками, і зруйнувати ці плітки можна лише відкритим діалогом з жителями громади, поясненням інтересу сільської та міської громади у співробітництві.

Формальна процедура першого етапу започаткування партнерства визначена статтею 5 Закону України «Про співробітництво територіальних громад». Відповідно до неї, ініціатор співробітництва, яким може бути голова громади, місцеві депутати чи громадяни – члени територіальної громади, забезпечує підготовку **пропозиції** щодо ініціювання співробітництва, яка подається на розгляд місцевої ради.

Ця пропозиція повинна містити *мету, обґрунтування* доцільності співробітництва, *інформацію* про сферу його здійснення, *форму та очікувані фінансові результати*, а також інші необхідні для організації співробітництва *умови*.

Виконавчі органи ради готують попередні висновки щодо відповідності такого співробітництва інтересам та потребам територіальної громади. На підставі цих висновків місцева рада ухвалює *рішення про надання згоди на організацію співробітництва*. Таке рішення є підставою для голови громади розпочати переговори з потенційними суб'єктами співробітництва, та утворення комісії з підготовки проекту договору про співробітництво.

Наступний етап – перемовини з представниками сусідньої чи декількох сусідніх громад. Звісно, ініціатором є зацікавлена сторона, представники міста, сільської чи селищної громади. Контакти можуть відбуватися на різних рівнях – неформальне спілкування при особистих зустрічах чи публічних заходах, обговорення на спеціально організованих засіданнях постійних депутатських комісій та фракцій, на ділових зустрічах голів громад та депутатів. Чим ширші кола зацікавлених осіб будуть залучатися до обговорення, тим легше буде знайти прийнятний для усіх сторін варіант партнерства.

Відповідно до закону «Про співробітництво територіальних громад», **голова громади, яка є ініціатором співробітництва, здійснює два передбачених законом заходи:**

- 1) **надсилає** головам сусідніх громад – потенційним партнерам – *пропозицію* про початок переговорів щодо започаткування партнерства;
- 2) **забезпечує** утворення *комісії* з підготовки договору про співробітництво, до якої входять представники громад, яким пропонується партнерство, та забезпечує її роботу;

У свою чергу голови громад, яким надійшла пропозиція розпочати переговори про співробітництво, за рішенням відповідних рад забезпечують вивчення та оцінку цієї пропозиції виконавчими органами рад на предмет її відповідності інтересам відповідних територіальних громад. Паралельно голова громади має забезпечити *громадське обговорення* цієї пропозиції. Це – перше громадське обговорення, яке може бути в процесі започаткування та оформлення партнерства, про те, як його організувати та провести, – трохи згодом.

За результатом цих процедур кожна рада, якій надійшла пропозиція про партнерство, ухвалює *рішення про організацію співробітництва*, або *відхиляє пропозицію* щодо нього. На підготовку та ухвалення того чи іншого рішення законом відводиться 60 днів.

Наступний етап, у випадку прийняття пропозиції про співробітництво, підготовка **договору про співробітництво**. Для цього утворюється **комісія з підготовки договору** про співробітництво, до якої входять у рівній кількості представники усіх громад. Склад комісії затверджується спільним розпорядженням сільських, селищних, міських голів, що представляють територіальні громади. Рішення, прийняті комісією на своїх засіданнях, оформляються протоколом, який підписує головуючий та секретар засідання. Головуючими на засіданні комісії є почергово представники кожної громади, які задіяні у підготовці співробітництва. Організаційне забезпечення діяльності комісії здійснюється виконавчими органами відповідних рад.

Пам'ятайте:

Для підготовки проекту договору про співробітництво комісії відводиться за законом 60 днів. Термін розпочинається з дати її утворення.

Однак комісія продовжує працювати й далі — під час розгляду цього договору на сесіях відповідних рад, та прийняття ними рішень, й припиняє свою діяльність лише з дати набрання чинності договору про співробітництво, або прийняття кожною радою рішення про припинення процесу організації співробітництва.

Відповідно до чинного законодавства, перед ухваленням договору про співробітництво голови громад — потенційних партнерів — мають організувати **громадське обговорення** цього договору. Це — вкрай важливий етап для наступного партнерства, оскільки договір буде з більшою ймовірністю ухвалений радами, а співробітництво матиме більші шанси на успіх, якщо цілі та вигоди від нього будуть зрозумілі та підтримані громадськістю.

Законом не встановлено єдиної та обов'язкової для всіх форми громадського обговорення, однак найбільш повно про види та процедури такого йдеться в Постанові Кабінету Міністрів України № 996 від 03.11.2010 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Хоча ця Постанова стосується комунікацій з громадськістю органів державної влади, але вона описує широкий спектр можливостей проведення громадського обговорення, які можуть використовуватися й у інших випадках.

За формою це можуть бути, по-перше, публічні заходи із залученням широкого кола учасників — загальні збори або сходи села, де це можливо організувати, прес-конференції, круглі столи, експертні семінари, тощо. По-друге, це можуть бути консультації з громадськістю в електронній

формі. Для цього проект договору розміщується на офіційному веб-сайті місцевої ради, й усім громадянам надається можливість надіслати свої пропозиції до нього та висловитися щодо його змісту та доцільності. Ці пропозиції та висловлювання також мають бути у відкритому доступі на сайті ради.

У приміщенні місцевої ради чи виконкому на доступному для громадян місці мають бути вивішені проект договору та необхідні пояснювальні матеріали. Також має бути визначено куди та до якого часу громадяни можуть подавати свої пропозиції та оцінки договору та співробітництва загалом.

На проведення громадського обговорення законом відводиться 15 днів. Відлік розпочинається з дня оприлюднення проекту договору. Результати обговорення мають враховуватися радами при ухваленні проекту договору, на яке законом відводиться 30 днів. Термін починається після закінчення громадського обговорення.

Після схвалення проекту договору усіма радами, що представляють громади-партнери, голови громад підписують його, й кожна громада отримує один примірник договору. Ще один примірник договору надсилається до Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства для реєстрації.

РОЗДІЛ 6.

РОЛЬ МІСЬКОГО І СІЛЬСЬКИХ ГОЛІВ ТА ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД У ЗАПОЧАТКУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА

Хто до кого має йти? Як голови та депутати міста мають працювати з сільськими колегами? Як забезпечити баланс інтересів?

Відповідь на перше запитання не така очевидна, як видається, оскільки ідея започаткування партнерства може зародитися не у міського чи сільського голови, або активного депутата, а у пересічного жителя громади. До кого він має йти з нею?

Ймовірно, передусім він має провести апробацію своєї ідеї на своїх друзях, сусідах, колегах по роботі, навіть членах сім'ї, щоб оцінити правильність та перспективність ідеї. Це і є **першим** неформальним етапом – **апробація** ідеї.

Другий етап – «проштовхування» ідеї, він передбачає пошук соратників та каналів реалізації. От тут – пряма дорога до свого депутата чи голови громади, саме їх треба переконати та заразити своєю ідеєю. Тепер вирішальна роль у започаткуванні партнерства переходить до голови громади та місцевих депутатів. Якщо їм вдасться доступно, зрозуміло та привабливо для партнерів сформулювати (артикулювати) ідею співробітництва, показати його переваги та вигоди, визначити шляхи та способи їх реалізації (в тому числі – джерела фінансування), то справа зроблена... наполовину.

Третій етап, можливо, найскладніший – переконати потенційних партнерів у перевагах та ефективності співробітництва. Підготувати бездоганну, на думку ініціаторів партнерства, аргументацію замало. Окрім економічних, фінансових, соціальних та інших аргументів, слід зважати на таку «дрібничку» як... психологічний фактор. Причому, він може несподівано проявитися не лише у сільській громаді, яка апriori ставиться до усіх ініціатив міста з підозрою (часто й густо – виправданою попереднім досвідом), але й у містян. Якщо ініціатива надійде від села до

міста, то перше запитання, що виникне у містянина – «а чого це раптом?»

Як же міський голова та міські депутати мають вести діалог з сільською громадою? Виходити відразу на схід чи збори села? Це – очевидна помилка! Передусім слід знайти спільників у сільській громаді – серед її авторитетних членів, депутатів та самого сільського голови. Після цього ідея партнерства має «поваритися» у сільській громаді. На зустрічі з селянами, місцевими активістами, представниками бізнесу, партійних та громадських організацій не слід економити часу.

Слід бути, також, готовими до того, що надійдуть зустрічні пропозиції, додаткові умови, навіть сформулюють несподівані вимоги. Далі все залежить від вміння сторін домовлятися та знаходити компроміси. Щоб мати результат, краще доручити справу досвідченим та авторитетним в своїй громаді переговорникам, тим, хто вміє слухати іншу сторону, а не з піною в роті відстоювати свою «єдиноправильну» думку.

Якщо ініціаторами партнерства виступає сільська громада, її посланцям слід знайти спільників в місті – якщо вони переконують поважних та наділених владою представників міста (депутатів, міського голову, впливових бізнесменів) у перспективності співробітництва, то далі основну роботу «з переконання» міської ради та жителів міста ті візьмуть на себе.

Пам'ятайте:

Під час переговорів про цілі та умови співробітництва, власне, й відбувається формування балансу інтересів, при якому обидві сторони вважатимуть, що партнерство вигідне для них. Але, критерієм успішності проекту партнерства є наміри не закінчити, а – продовжити його, починаючи та реалізуючи нові проекти. В іншому випадку, якщо одна чи обидві сторони будуть незадоволені результатами, це ще не означає, що партнерству прийшов кінець – слід проаналізувати, чому так сталося, знайти причини та помилки, й врахувати їх у... наступному проекті.

Досвід європейських громад показує, що співробітництво та партнерство – світовий тренд. Зростання економічного та соціального добробуту людей відбувається через взаємовигідну співпрацю та розумну спеціалізацію громад. Замість перенаселення міст, яке відбувається через масове перетікання сільського населення у міста, та несе безліч негативу, відбувається розвиток сільських територій, коли якість життя у них наближається, а в окремих аспектах й перевищує якість життя у місті. Україна зараз стоїть на самому початку цього шляху.

Увага:

Ключовим завданням комунікації між міськими та сільськими органами місцевого самоврядування, депутатами місцевих рад має бути сформувати довіру один до одного, переконати, що партнерство не є одностороннім рухом – хтось отримав перемогу, а хтось поразку, – що це в інтересах усіх сторін, і всі сторони виграють від партнерства.

РОЗДІЛ 7.

ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ, ЩОБ ПІДГОТУВАТИ ПРОЕКТИ ПАРТНЕРСТВА?

Отже, ви домовились про партнерство між вашими територіальними громадами у певних сферах, і обрали для себе найбільш прийнятну організаційну форму партнерства. Це може бути навіть разовий проект. Наприклад, проведення спільного фестивалю у приміській зоні, або серйозний проект – будівництво розв’язки чи парковки-перехоплення перед в’їздом до міста...

Залежно від масштабу проекту та наявності власних фінансових ресурсів ви маєте визначитись, чи проект може реалізуватись за допомогою власних ресурсів, чи потрібне залучення ресурсів з інших джерел.

Якщо ви вирішили, що ваше партнерство може підготувати проект для отримання фінансування з інших джерел окрім ваших місцевих бюджетів, варто звернути увагу на різні можливості фінансування, які в різні роки можуть бути різними, але серед яких є найбільш стабільні та передбачувані – це кошти державного бюджету України.

Найбільш доступними є кошти з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), а також кошти для реалізації програм регіонального розвитку, які фінансуються за рахунок бюджетної підтримки регіонального розвитку з боку Європейського Союзу, кошти з різних статей Державного бюджету України, спрямованих на підтримку різноманітних заходів у різних сферах та територіях – від підтримки фермерства до субвенції на соціально-економічний розвиток окремих територій.

Проте, аби претендувати на кошти з Державного фонду регіонального розвитку, ви маєте детально ознайомитись із відповідною стратегією розвитку вашого регіону, планом заходів з її реалізації, а також із технічними завданнями проектів регіонального розвитку, що мають бути включені до такого плану. Оскільки не в усіх регіонах плани заходів з реалізації стратегій складаються із технічних завдань, найголовніше чітко зрозуміти стратегічну та операційні цілі, які є прийнятними для обґрунтування вашого проекту.

Увага:

Віднайти стратегічні документи вашого регіону ви можете на сайті обласної державної адміністрації/обласної ради. Не завжди це можна зробити досить просто, але всі області мають ці документи.

Наприклад:

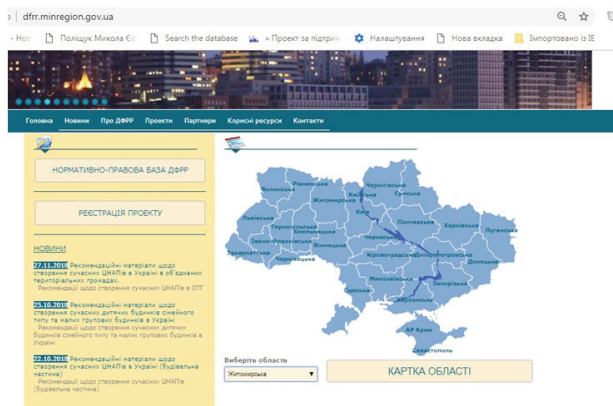
Стратегія розвитку Хмельницької області містить цілі, які прямо передбачають співробітництво міських та сільських територій: «Стратегічна ціль 3: Розвиток сільських територій та територій навколо міст регіону. Стратегічна ціль 4: Розвиток та єдність територіального простору».

На основі стратегічних та операційних цілей та завдань ви можете підготувати проект співробітництва, який матиме високі шанси отримати фінансування.

ДЕРЖАВНИЙ ФОНД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Розмір ДФРР загалом має бути не менше 1% від видаткової частини Державного бюджету України, проте насправді він завжди є дещо меншим, оскільки народні депутати України частину коштів ДФРР переводять у, так звану, «депутатську» субвенцію, яка називається субвенцією на соціально-економічний розвиток окремих територій.

Всю інформацію про ДФРР та порядок підготовки та подання проєктів регіонального розвитку можна знайти на відповідному порталі фонду <http://dfrr.minregion.gov.ua/>.

Малюнок 7.1 . Загальний вигляд головної сторінки порталу ДФРР.

На порталі ви можете ознайомитись з переліком актуальної нормативної бази, якою регулюються питання подання проектів регіонального розвитку на отримання фінансування з коштів ДФРР та їх розгляду:

1. Стаття 24-1 «Державний фонд регіонального розвитку» Бюджетного кодексу України.

2. Закон України «Про засади державної регіональної політики».

3. Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 196 «Деякі питання державного фонду регіонального розвитку».

5. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства «Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку» (№ 80, від 24 квітня 2015 року; зі змінами від 01.04.2016 № 80).

6. Форма інвестиційної програми і форма проекту регіонального розвитку, який може реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

7. Форма технічного завдання на інвестиційну програму і проект регіонального розвитку, що може реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

8. Перелік документів, які подаються Мінрегіону для оцінки відповідності вимогам законодавства інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

9. Форма з оцінювання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

10. Інформація про фінансування проектів регіонального розвитку на виконання Плану заходів з реалізації регіональної стратегії області/м. Києва у 2015-2017 роках.

11. Методичні рекомендації щодо заповнення Форми інвестиційної програми, проекту регіонального розвитку, що претендує на отримання фінансування за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

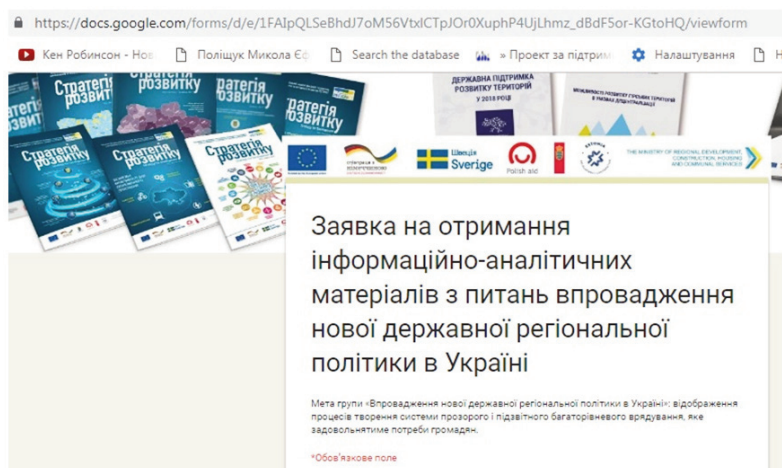
12. Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів».

13. Методичні рекомендації щодо розробки регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації.

Підготовка проекту регіонального розвитку досить непроста інтелектуальна праця. Попри це в Україні вже є значний досвід у підготовці проектів, який узагальнено у відповідному посібнику: https://surdp.eu/uploads/files/SURDP_Manuals/Manual_Developing_a_Full_Application_Form_UA.pdf.

Додаткову інформацію та практичну допомогу щодо розробки проектів можна отримати, звернувшись до Центрів Розвитку Місцевого Самоврядування, які функціонують в кожному обласному центрі.

Контактна інформація кожного центру¹⁰: <http://lgdc.org.ua/>

Малюнок 7.2. Тут можна замовити необхідні методичні матеріали¹¹.

ПРОГРАМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Програми регіонального розвитку реалізуються через проекти регіонального розвитку, які відбираються та реалізуються відповідно до встановлених правил, і які можуть бути підготовлені у рамках партнерства.

¹⁰ Центри Розвитку Місцевого Самоврядування, створені в кожному обласному центрі за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» та Мінрегіону. Центри надають методично-консультаційну допомогу органам місцевого самоврядування та органам державної влади.

¹¹ https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeBhdJ7oM56VtxlCTpJOr0XuphP4UjLhmz_dBdF5or-KGtoHO/viewform

Перелік програм та їх зміст, затверджені Постановою Уряду від 12 вересня 2018 р. № 733 «Деякі питання реалізації у 2018—2020 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року»¹².

Цією постановою визначені Програми регіонального розвитку:¹³

1. Інноваційна економіка та інвестиції.
2. Сільський розвиток.
3. Розвиток туризму.
4. Розвиток людського потенціалу.
5. Загальноукраїнська солідарність.
6. Розвиток депресивних територій.
7. Ефективне управління регіональним розвитком.

За винятком сьомої програми, решта придатні до подання проекту співробітництва територіальних громад у партнерствах.

Деталі підготовки та подання проектів можна з'ясувати у наказі Мінрегіону від 18.05.2017 №120¹⁴ «Про затвердження Вимог до опису та інформаційної картки проекту регіонального розвитку, який може реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу».

УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ФОНД¹⁵

Ще одним джерелом отримання підтримки проектів з Державного бюджету України є Український культурний фонд.

З цього джерела, в першу чергу, можна отримати кошти на реалізацію проектів з розвитку культури, мистецтв, у тому числі молодіжної та дитячої освіти, проведення конкурсів, фестивалів, програм культурного співробітництва між громадами.

Як приклад цікавого проекту – перетворення будинків та парканів у селі Самчики на артоб'єкти із залученням художників та волонтерів з міста і використанням традиційного самчиківського розпису.

¹² <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2018-%D0%BF>

¹³ https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/185/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA.%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83.pdf

¹⁴ <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/sektoralna-byudzhetna-pidtrimka-yes/nakaz-minregionu-vid-18-05-2017-120-pro-zatverdzhennya-vimog-do-opisu-ta-informatsiynoyi-kartki-proektu-regionalnogo-rozviitku-yakiy-mozhe-realizovuvatisya-za-rahunok-koshtiv-derzhavnogo-byudzheta/>

¹⁵ <https://ucf.in.ua/>

Малюнок 7.3. Головна сторінка сайту Українського культурного фонду.

Малюнок 7.4. Розфарбовування паркану в селі традиційним розписом.

Завданням цієї методички не є детальні інструкції щодо окремих сфер проектів чи пошук конкретних фондів для їх фінансування. Ми прагнемо показати, що сьогодні є достатньо інструментів підтримки місцевого розвитку на основі партнерства та співробітництва територіальних громад.

Пам'ятайте:

Ключовим для успіху є бажання до співробітництва та наявність людей, здатних підготувати проект, який може пройти через конкурсне оцінювання та отримати фінансування.

Навіть у цій частині сільські території програють у своїх можливостях міським, попри те, що сільським територіям приділяється більше уваги з боку потенційних джерел фінансування, адже у сільських територіях немає досвідчених працівників, здатних створити якісний проект, тому спільна робота сільської та міської територіальних громад у пошуку додаткового фінансування для своїх проектів є дуже важливою саме для сільської громади.

РОЗДІЛ 8.

ВІДКРИТІСТЬ ТА ДОВІРА – КЛЮЧ ДО УСПІХУ

Рекомендації: краще говорити і домовлятися, ніж спробувати домогтися свого силою; повага до інтересів учасників партнерства, а не лобізм; прийняття рішень на основі певних правил; загальна згода, а не голосування більшістю.

Як зробити, щоб партнерство було успішним? Щоб мешканці села не вважали себе обділеними в результаті реалізації договору про співробітництво? Щоб містяни не думали, що навколишні сільські громади будуть зайвим тягарем на бюджет та навантаженням на інфраструктуру міста?

Вчені на багатьох прикладах показують, що місто в усі часи та в різних країнах було рушійною силою цивілізацій, місцем концентрації торгівлі та банків, появи ремісництва та промисловості, розвитку науки, культури та мистецтва. Й в усі часи саме навколишні близькі та далекі села постачали місту харчові продукти, гончарні вироби, сировину тощо, але головне – людські ресурси.

Сьогодні економічні, соціальні, культурні зв'язки міст та навколишніх територій, взаємні впливи та залежність значно посилюються у порівнянні з капіталістичною та соціалістичною епохами. Приміром до Києва щоденно з навколишніх сіл, містечок та міст-супутників приїздить 560 тис. людей, а ввечері – повертається додому, про це чітко свідчать дослідження телефонних дзвінків та основі даних мобільних операторів. Так само містяни на вихідних регулярно виїждять з міста, а на робочі дні повертаються. На жаль, немає аналогічних даних щодо цих «мігрантів вихідного дня», але, зрозуміло, що йдеться також про сотні тисяч людей. Така ж ситуація має місце в інших великих і не дуже містах.

Отже, нерозривний зв'язок міст та навколишніх територій є доконаним фактом, й питання полягає в тому, як зробити цю взаємодію корисною, взаємовигідною та приємною для обох сторін? Адже нерозвинута інженерна, побутова, соціальна інфраструктура сільських територій призводить не просто до занепаду села, вона веде до перенаселення міста – до непомірних навантажень на інфраструктуру міста, соціального напруження на побутовому рівні.

Увага!

Особливістю нашого часу, яка кардинальним чином впливає на взаємодію міста та села є – відкритість інформації. В умовах масового поширення Інтернету, наявності величезних масивів публічної та приватної інформації, діяльності інститутів громадянського суспільства та експертного середовища, будь-які спроби отримання односторонньої вигоди в стосунках міста та села практично миттєво стають відомі широкому загалу. Якщо казати дуже спрощено, приховати чийсь приватний інтерес – не вийде!

Просувати будь-якою стороною чиїх-небудь бізнесових, політичних, приватних чи інших інтересів зараз дуже складно, адже про це швидко стане відомо та зрозуміло іншій стороні. За таких умов налагодження співробітництва має бути абсолютно відкритим процесом у відвертому діалозі усіх сторін, у пошуках вигоди не лише для себе, а й для партнера!

Які механізми реалізації цього процесу? Зрозуміло, відкритий діалог з громадськістю, але на рівні робочих груп та консультацій представників влади, бізнесу, партій, громадських організацій, експертів слід забезпечити рівність усіх сторін. Лише за таких умов можна віднайти взаємоприйнятні чи компромісні рішення. Жоден диктат – чи то великого міста, чи то власника земель на сільських територіях – не дасть результату.

Пам'ятайте:

У законі «Про співробітництво територіальних громад» є принципи положення, які мають забезпечити рівність сторін. Робочі групи з напрацювання договору про співробітництво складаються за умови рівного представництва усіх громад, незалежно від їх розміру. Рішення про співробітництво кожна громада, чи то методом прямої участі, чи через свій представницький орган, ухвалює окремо від інших. Усі ці запобіжники унеможливають тиск більш сильних партнерів, й мають забезпечити взаємну вигоду у партнерстві.

В умовах високої популярності соціальних мереж, їх роль у формуванні громадської думки суттєво зростає. Почасти в окремих територіях саме соціальні мережі, а не засоби масової інформації (ЗМІ), формують громадську думку тому їх залучення до ініціювання партнерства не буде зайвим.

Як правило, в різних містах уже є різні фейсбук-групи, які обговорюють місцеві та регіональні проблеми, є популярні блогери, великі спільноти, утворені за певними спільними ознаками. Саме ці групи та спільно-

---

ти мають стати вашими помічниками у формуванні довіри до процесу започаткування партнерства. Чим більше людей розумітиме корисність партнерства для розвитку, тим менше клопотів у вас буде із противниками, які часто є противниками не за суттю, а за формою (партійна належність, чи образа від їхнього незалучення до процесу).

Увага!

Вам слід моніторити ситуацію серед фейсбук-спільнот, аби знати і розуміти, як реагують жителі ваших громад на ініціювання та реалізацію партнерства. Таким чином ви матимете зворотній зв'язок, що дасть змогу діяти правильно і мати підтримку у громадах, а не нариватись на підозри.

РОЗДІЛ 9.

ЗАЛУЧЕННЯ ЖИТЕЛІВ МІСТА ТА СІЛ ДО ПАРТНЕРСТВА

Будь-які дії органів місцевого самоврядування та посадових осіб завжди стають елементом прискіпливої уваги, домислів та перекручувань збоку найменш поінформованих, але активних жителів. Це варто враховувати, і пропонувати варіанти комунікації між різними групами жителів міста та села, створення мереж серед цих груп, особливо на рівні молоді. Можна навіть продумати варіанти спільних напрямків для громадського бюджету у громадах-сусідах, які б створювали нову інфраструктуру в приміській зоні.

Історично так склалося, що сільська громада більш консервативно налаштована до будь-яких ініціатив ззовні, особливо, коли це стосується ініціатив від міста. Завжди знаходяться декілька «активістів», які вбачають у пропозиціях співпраці приховані підводні камені, намагання обвести довкола пальця бідних селян. Що можна їм протиставити?

Очевидно, що переконувати цих «активістів» марно, отже треба працювати з громадою, особливо з тією її частиною, якої безпосередньо чи професійно стосується перспективний проект співпраці. До прикладу, якщо це пропозиції про партнерство в галузях освіти чи охорони здоров'я, то обговорювати ці проекти треба з лікарями та освітянами. Тут доцільно проводити круглі столи й робочі семінари, на яких професіонали з міста та села швидше порозуміються, знайдуть слабкі місця та взаємоприйнятні рішення, ніж це зроблять «активісти», далекі від цих галузей.

За таким зразком слід залучати до обговорення ті верстви населення, яких безпосередньо торкаються теми співпраці, в нашому прикладі це – батьки школярів та люди старшого віку, які частіше звертаються до лікарів за допомогою.

Увага! Використовуйте нові технології!

Сучасні можливості комунікацій дають можливість дистанційного обговорення проектів співпраці. На сайті органу влади, а в містах такі обов'язково є, слід створити спеціальний розділ, куди помістити матеріали щодо співробітництва – аналітичну записку, статистику, закони

та підзаконні акти, обґрунтування, проекти договорів, тощо. Там же слід надати можливість всіх охочім написати свої думки та пропозиції щодо партнерства, які будуть враховуватися при ухвалені рішень. Особливе значення це має тоді, коли проекти стосуються молоді – партнерство в галузі фізичної культури та спорту, професійно-технічної освіти чи інших.

Партнерство можна налагодити в такий новій сфері як громадський бюджет, коли громадяни чи громадські організації розробляють суспільно значимі локальні проекти, та подають на конкурс до місцевих органів влади. Найкращі з них, які отримують підтримку місцевих мешканців через інтерактивне голосування на сайті місцевої ради, включаються в бюджет, та можуть у такий спосіб бути втілені в життя. У випадку, коли такі проекти є спільними для декількох громад, наприклад щодо розвитку інженерної чи соціальної інфраструктури, можна через відповідні процедури отримати на їх реалізацію кошти з Державного фонду регіонального розвитку.

Варто також зауважити, що часто для такої роботи доводиться застосовувати формальні механізми громадської участі: збори громадян за місцем проживання, громадські слухання.

Українське законодавство передбачає, що нормативне регулювання цих механізмів має здійснюватись на місцевому рівні – у місцевому статуті територіальної громади чи відповідними положеннями, ухваленими місцевими радами. Подивіться свої місцеві нормативні акти на предмет наявності цих механізмів громадської участі: чи є у вас статут, чи врегульовані там процедури? Якщо ні, то чи заплановано ухвалення статуту, чи можливо на даному етапі ви можете обійтись відповідними положеннями? Тут важливо мати ці документи, але вони мають бути з одного боку не надто зарегульованими, а з іншого – такими, що не дадуть змоги кільком неадекватно налаштованим людям використати ці механізми на шкоду громаді.

Інститут громадянського суспільства в різні роки напрацював загальні підходи до врегулювання механізмів громадської участі у місцевих нормативних документах, які є відкритими і які можна використати у своїй роботі¹⁶.

¹⁶ <https://www.csi.org.ua/books/gromadska-uchast-zaluchennya-gromadyan-deputatska-diyalnist-v-okrugah-navchalnyj-modul/>

ЗАМІСТЬ ПІДСУМКУ

Отже, незалежно від того, проживаєте ви у самому місті чи у селі поруч з містом, вам точно небайдуже, яка ситуація у місті чи навколо нього. Міські жителі прагнуть не лише мати тепло в оселі, нормальний громадський транспорт та вільні від сміття вулиці та площі, вони непроти на вихідних виїхати за межі міста, і їм хочеться, аби у найближчому переліску, на березі річки чи ставка також було чисто. Вони хочуть мати можливість доїхати до цих місць нормальною дорогою, хочуть мати недорогі та якісні продукти на місцевих ринках, а деякі взагалі воліють жити хоча б влітку у недалекому від міста селі.

Так само жителі приміської зони, прагнуть отримувати від міста максимум задоволень своїх потреб – роботу, можливість продати свої товари на ринку, пролікуватись у місцевій лікарні чи вчити дітей у міській музичній чи художній школі.

І першим, і другим потрібен розвиток всієї території – і міста, і навколишніх сіл. Саму тому партнерство тут є природнім, необхідним і перспективним. Принаймні ми намагались вас переконати у цьому у всіх попередніх параграфах цієї праці.

Ми, спираючись на приклади з іноземного досвіду, стверджували, що партнерства є досить розвиненими у Європі, вони показали свою стійкість у Америці, вони започатковуються й в Україні.

Ми показали, що в Україні є все необхідне законодавство для того, аби започаткувати та розвивати такі партнерства з використанням форм, визначених у Законі «Про співробітництво територіальних громад».

Ви тепер знаєте, що співробітництво територіальних громад підтримується українською державою, і що держава визначає проекти співробітництва одними з пріоритетних для фінансування з Державного фонду регіонального розвитку.

Сподіваємось, що ви також зрозуміли важливість фактору довіри при започаткуванні та розвитку партнерств. Така довіра важлива не лише на рівні голів територіальних громад чи депутатів місцевих рад, вона дуже важлива для керівників органів місцевого самоврядування територіальних громад та жителів цих громад. Отримати довіру складно, а втратити дуже просто.

Ми переконані, що добросусідство стане нормою нашого життя, а партнерство міських та сільських територіальних громад стимулюватиме місцевий економічний та соціальний розвиток в інтересах міського та сільського населення, в інтересах всієї України.

Примітка:

Додатково до цих методичних рекомендацій радимо Вам ознайомитись із аналітичною запискою щодо партнерств міських та сільських громад «**АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА. Огляд ситуації щодо впровадження партнерств міських та сільських територіальних громад в умовах децентралізації та змін у державній регіональній політиці в Україні (короткий виклад)**». Можна знайти на сайті Інституту громадянського суспільства за посиланням <https://bit.ly/2Rovcrq>

ДОДАТОК 1.

КОРИСНІ РЕСУРСИ

Готуючи договори про співробітництво, доцільно ознайомитися з відповідним законодавством, нормативними документами та методичними рекомендаціями. Далі подаються посилання на корисні ресурси, де розміщено законодавство та нормативна база, а також – кращі практики співробітництва в Україні.

№	Назва	Посилання на джерело
1.	Конституція України	http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
2.	Європейська Хартія місцевого самоврядування	http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036
3.	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80
4.	Закон України «Про співробітництво територіальних громад»	http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18
5.	Наказ Мінрегіону України від 15.08.2014 № 225 «Про затвердження Порядку формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад»	http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-14
6.	Наказ Мінрегіону України від 27.08.2014 р. № 233 «Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад»	http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/spivrobitnytstvo/nakazi-minregionu/
7.	Застосування Закону України «Про співробітництво територіальних громад» («Практичний коментар») Коментар підготовлений ІГС у співпраці з Програмою Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні» на запит Міністерства	http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/komentar.pdf

№	Назва	Посилання на джерело
	регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України в рамках реалізації Плану заходів щодо впровадження положень Закону України «Про співробітництво територіальних громад» – розміщено на інтернет-ресурсі:	
8.	Практичний посібник «Організація співробітництва територіальних громад в Україні» для посадових осіб місцевого самоврядування	http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/10/Organizatsiya-spivrobotnitstva-teritorialnih-gromad-v-Ukrayini.pdf
9.	«Методичні рекомендації щодо практичного використання примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад», підготовлені ІГС у співпраці з Програмою Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні» на запит Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України в рамках реалізації Плану заходів щодо впровадження положень Закону України «Про співробітництво територіальних громад»	http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/Metod_recomend_spivrobot.pdf
10.	Методичні рекомендації щодо практичного застосування положень Закону України «Про співробітництво територіальних громад» в частині організації та юридичного оформлення співробітництва»	http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/Metodychka.pdf
11.	Приклади кращих практик співробітництва громад в Україні можна знайти на інтернет-ресурсі:	https://decentralization.gov.ua/cooperation/kras-hchi-praktyky-60ce4902-ef96-4efe-afd3-9110874ef43b
12.	Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою»	https://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead/
13.	Програма DOBRE	https://donors.decentralization.gov.ua/project/dobre
14.	Асоціація міст України	https://www.auc.org.ua/
15.	Швейцарсько-український проект DESPRO	http://despro.org.ua/
16.	Проекти Програми розвитку ООН в Україні	http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects.html

---

ДОДАТОК 2.

ПРОЕКТ МЕМОРАНДУМУ ПРО ПАРТНЕРСТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1. Ми, голови територіальних громад, які підписали цей Меморандум (далі – учасники), розуміємо, що головним завданням органів місцевого самоврядування є створення комфортного та безпечного середовища для життя наших громадян, що може бути забезпечено винятково на основі розумного зростання в межах наших громад та взаємовигідного співробітництва із сусідніми громадами.

2. Наші територіальні громади сьогодні пов'язані низкою економічних, соціальних та культурних зв'язків, які є основою спільного розвитку та мають величезний потенціал для зростання. Однак цей потенціал може бути використаним найбільш продуктивно лише за умови нашої тісної співпраці, та встановлення режиму партнерства та добросусідства між нашими громадами.

3. В умовах конкуренції між країнами, регіонами та містами за людей та ресурси, лише партнерство наших громад може зробити нас сильнішими, більш конкурентними та успішними.

4. Розвиваючи раніше досягнуті домовленості;
усвідомлюючи важливість та невідкладність створення умов для розумного зростання територіальних громад міста та громад-сусідів;
враховуючи бажання жителів, що проживають в сусідніх поселеннях, мати нормальне транспортне сполучення, адекватний рівень та якість медичних, освітніх та інших публічних послуг;

розуміючи важливість збалансованого та розумного використання територій наших громад, збереження найбільш цінних земель, об'єктів природної та культурної спадщини;

дбаючи про врахування інтересів наших громад при реалізації обласної стратегії регіонального розвитку, у тому числі через важливі для нас проекти;

відзначаючи необхідність погодженого просторового планування та розміщення об'єктів, що впливають на значні території в наших територіальних громадах,

ЗАЯВЛЯЄМО ПРО ЗАПОЧАТКУВАННЯ ПАРТНЕРСТВА МІЖ НАШИМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ.

---

5. З метою практичної реалізації домовленостей, щодо започаткування партнерства ми:

проведемо консультації щодо визначення сфер та форм співробітництва територіальних громад – учасників партнерства;

створимо спільну робочу групу з розробки пропозицій щодо етапів розвитку партнерства, перспективних сфер підготовки проектів регіонального розвитку в інтересах суб'єктів партнерства;

залучатимемо до обговорення найбільш важливих рішень та проектів, які готуватимуться в рамках партнерства, жителів наших територіальних громад;

здійснюватимемо необхідні кроки для неформального обміну досвідом в межах партнерства між депутатами місцевих рад, працівниками виконавчих органів, бюджетних установ та організацій, дітей та молоді.

6. Для цього учасники партнерства узгодять робочі графіки з підготовки таких проектів, визначать відповідальних осіб та інші необхідні організаційні заходи.

7. З метою забезпечення партнерства учасники, які підписали Меморандум, планують та проводять спільні заходи: зустрічі, засідання спільних робочих груп, семінари, круглі столи, публічні обговорення, тощо.

8. Учасники партнерства реалізують спільні проекти та програми з питань, які відповідають їх інтересам, популяризують партнерство та висвітлюють свої спільні дії у засобах масової інформації.

9. Меморандум не накладає на учасників юридичних, фінансових чи інших зобов'язань, крім обумовлених у самому Меморандумі.

10. Учасники погоджуються, що будь-які зобов'язання та фінансові витрати щодо реалізації спільних проектів регіонального розвитку, визначаються окремими домовленостями під час підготовки та подання проекту відповідно до вимог чинного законодавства.

11. Учасник може припинити свою участь у партнерстві шляхом надсилання письмового повідомлення іншим учасникам за два місяці до дати очікуваного припинення.

12. Меморандум набирає чинності з дня його підписання учасниками.

13. Меморандум відкритий до підписання головами інших суміжних територіальних громад.

14. Меморандум складений у ___ примірниках, по одному для кожного із учасників.

Голови громад

_____
_____
_____

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Методичні рекомендації

*Як розпочати дружбу між містом та селом?
Про співробітництво міських та сільських територіальних громад:
методичні рекомендації*

**Анатолій Ткачук
Олександр Сергієнко
Олександр Лайко
Ніна Наталенко**

Підписано до друку з оригінал-макету 30.01.2019 р.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 3,21
Наклад 500 прим.